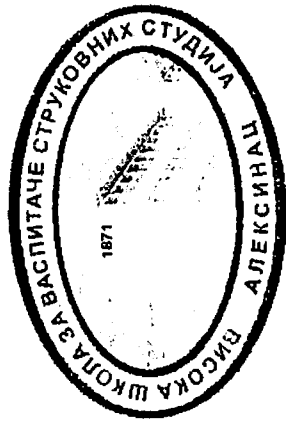

ВИСОКА ШКОЛА ЗА ВАСПИТАЧЕ
СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
АЛЕКСИНАЦ

НАШЕ СТВАРАЊЕ

Зборник радова са Осмог симпозијума
са међународним учешћем

„ВАСПИТАЧ У 21. ВЕКУ“

Бр. 12

АЛЕКСИНАЦ
2013.

Издавач:

Висока школа за васпитаче струковних студија
Пиварска б.б. 18220 Алексинац
тел: (018) 804-323, 803-331
e-mail: vas.skola@medianis.net
СВЕН. Ниш
Стојана Новаковића 10

За издавача:

Др Стојан Обрадовић

Главни и одговорни уредник:

Др Миролуб Јоковић

Редакција:

Др Даница Радуновић Столић
Др Јован Живковић
Др Далиборка Поповић
Др Мићо Милетић
Аница Павловић

*Чланови уређивачког одбора
из иностранства:*

Др Само Фошнарић (Словенија)
Др Милош Ковачевић (Република Српска)
Др Светлана Калезић Радоњић (Црна Гора)
Др Анета Баракоска (Македонија)
Др Ала Бслусова (Русија)

Лектор:

Др Милутин Ђуричковић

Преводилац:

Мр Игор Петровић

Технички уредник:

Др Лазар Стошић

Штампа:

"Свен" – Ниш

Тираж:

150 примерака

ISBN 978-86-7746-367-0

УВОДНА РЕЧ

13

Раденко С. Круљ, Звездан Арсић:

НАЈЧЕШЋИ ПРОБЛЕМИ И ТЕШКОЋЕ У АДАПТАЦИЈИ
ДЕЦЕ У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА И
МОГУЋНОСТ ЊИХОВОГ ПРЕВАЗИЛАЖЕЊА

15

Звездан Арсић:

КРИТЕРИЈУМИ И ЗАХТЕВИ ЗА ИЗБОР И ПРИМЕНУ
МЕТОДА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА
У ПРЕДШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА

22

**Jan Šmahaj, Panajotis Cakirpaloglu, Veronika Očenaškova,
Simona Cakirpaloglu:**

PSIHOSOCIALNE DIMENZIJЕ ELEKTRONSKOG
ZLOSTAVLJANJA KOD STUDENATA VISOKIH ŠKOLA U ČEŠKOJ

33

Samo Fošnarič, Jurij Planinšec, Marko Marhl:

SISTEM NAPREDOVANJA V NAZIVE NA PODROČJU VZGOJE
IN IZOBRAŽEVANJA V R SLOVENIJI KOT OBLIKA
PROFESIONALNEGA RAZVOJA PEDAGOŠKIH DELAVCEV

43

Ala Belousova, P. A. Lebedinsky:

CHARACTERISTICS OF PRESCHOOL CHILDREN MOTIVATION
IN SECOND ACQUISITION

50

Десница Сивевска, Оливер Цацков:

УЛОГАТА НА ВОСПИТУВАЧОТ ВО РЕАЛИЗИРАЊЕТО НА
ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ДЕЈНОСТ ВО
ПРЕДУЧИЛИШНАТА УСТАНОВА

55

Отимила Велишек – Брашко, Светлана Лазић:

ПИТАЊА МОТИВАЦИЈЕ ВАСПИТАЧА ЗА ПРОФЕСИОНАЛНИ
РАЗВОЈ НА ПОДРУЧЈУ ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА

63

Татјана Нововић:

ХОЛИСТИЧКИ ПРИСТУП РАНОМ ПРЕДШКОЛСКОМ
ДЈЕТИЊСТВУ

77

Весна Трифуновић:

УЛОГА ВАСПИТАЧА У ПРОЦЕСУ ВАСПИТАЊА:
ИДЕНТИТЕТ И ПРЕДШКОЛСКА ДЕЦА

91

ПАРАБОЛА ЗА САМООДРЖУВАЊЕТО ОПСТАНОКОТ
(„Криворог“ од Видоје Подгорец)

Резиме: У овом раду аутор разматра један савремени македонски роман за децу и младе који је занимљив због дидактичног циља. Напомена је у овом раду суштинско изражена, кроз сликање живота једне девојарца и свих искушења и препрека са којима се суочава у свом бегу животу у планини. Овај рад истражује однос и мајке и оцета, улог мајке у сазревању деце, посебно кад је отац одсутан. Није занемарен ни човек, као недељиви део природе, па је представљен као једна од највећих претњи за читав живи свет. Аутор не табуизира смрт, већ је приказује са доста натуралистичких слика и детаља.

Кључне речи: дидактика, сазревање, природа, смрт.

Создавајќи го романот за деца и млади „Криворог“, Видоје Подгорец уште еднаш создал текст со кој му се приближил на детскиот свет преку она што е најсуштествено за него – светот на животните. Животинскиот свет во свеста на децата создава поими за првите природни законитости: односот на доброто и злото, љубовта и омразата, помошта и злобата, пријателството и сеопштата солидарност.

Натка Мицковиќ вака ја сфаќа „реалноста“ на светот на животните. Приказните за животни секогаш се атрактивни за децата. Приказните во кон животните се носители и учесници на настаните. Децата ги примаат со оној интерес што кај нив секогаш го побудува говорот на измисленото ситуиран во една реална и можна опстанок. Животните се во детскиот свет присутни на еден посебен начин. Децата ги даваат оние особини кои до нив доаѓаат од приказните, но тоа е светот на детето не го прима како измислен, зашто во тие приказни настаните случуваат во рамките на сосема реални односи, на односи кои детето ги разбира и може да ги следи.³⁴

Во ваквите текстови животните-ликови укажуваат на сериозност, а хуман третман на животните, воопшто, но сепак, таквите текстови, а присуството на човечките ликови, како да го намалуваат животинските

аспект, ги сведуваат ликовите-животни до декоративна функција. Во текстови поаѓалиштето, позицијата од која се набљудуваат приказните, фокализацијата е човечка. Таквата позиција не е исклучена, не е исклучување е сосем невозможно) ни од текстовите кои во литературата говорат само за ликови-животни, бидејќи јазичниот медиум во кој се реализирани текстовите, е човечки, но сепак, симулирањето на животинскиот свет на животните, животинската фокализација во текстот го онеобичува текстот и го оправдува терминот животинска приказна во вистинската смисла на зборот.³⁵ Всушност, овој текст на Видоје Подгорец има свој образец во светската литература за деца – „Јамби“ од Феликс Салтен. Како во содржината, пораката, ликовите, така и на рамниште на дискурсот текстовите на Салтен и Подгорец имаат доирини точки.

Текстот на „Криворог“ ја има онаа типична матрица за реалистичните романи, каде се опишува животниот пат на ликот, почнувајќи од неговото раѓање, па сè до неговата смрт. Приказната за Криворог ја започнува стариот овчар, кој на авторот му ја дава информацијата за постоењето на Криворог во моментот на неговото присување од животот, претставувајќи го како господар на планината: „Трети ден веќе како стои таму, на покривот на светот... Така тој сега како аа дланка го гледа своето безгранично царство и немо се простува од него. Се збогува со животот“ (стр.7).³⁶ Во неговото кажување е видлива мистификацијата на Криворог кој на своите рогови носи педесет години и кој тој цел живот безуспешно го ловел: „Врховен бог на планинските височини. Многумина прочуени и страсни ловци од каде ли сè не доагаа, талкаа низ карпите, се обидуваа да му се приближат, ама залудно. Дух не се убила, не може да го погоди ни сачма, ни куршум“ (стр. 8). Во понатамошниот тек на дејството, авторот ја слика средината во која се раѓа малото јаренце, преку претставување на светот на животните во шумата и дијалогот кој се води меѓу нив.

Комуникацијата меѓу косот и косицата, славејот, потокоот, птиците, јужниот ветар е дадена во функција на повторното будење на природата со зазриувањето на зимата. И во едно такво априлско утро, дивокозата Сивка го донесува својот пород на свет. Животот е еден и единствен. Понекогаш е суров и тежок, полн со предизвици и искушенија. Непредвидени ситуации во кои сме учесници, неми сведоци или обични сирџици. Така и Сивка ќе иде нем сведок на гребнувањето на првородената рожба од страна на орелот, зашто таков е законот на животната. Како единствено престанато чедо по породувањето, мајката максимално му се посветува на второроденото

³⁴ Натка Мицковиќ, *Детето и литературата за деца*, Македонска книга, Скопје, 1985, стр. 73.

³⁵ Јаранка Влодова, *Учење на слободата*, Литература за деца, Гурѓа, 2001, стр. 78-79.
³⁶ Наводоите се од книгата „Криворог“, Видоје Подгорец, Детека радост, Скопје, 1994.

опасност, но што нешто стано се разбегало и бараше начин како да се спасат од луѓето. Криворот и неговата мајка исто така подготвиле и биле доволно далеку од опасноста, тие се засолниле под една стрна и многу неговата мајка му објаснила дека тоа се луѓето и дека треба да биде тогаш неговата мајка му објаснила дека тоа се луѓето и дека треба да биде Криворот и неговата мајка:

„Кака беше таа сила што го уби мојот братучед на вратот на капната? Тоа е невинливата смрт. Од некака на пушката до својата псја патува со брзина на молекавица, а има форма и големина на лешиник“ - одговори таа.

- Сама ли доаѓа таа, смртта?
- Не сама. Неа ја испраќа човекот.

- Како ли изгледа тој? Можеби е пострашен од татко ми?
- Воопшто не личи на нас, ниту пак изгледот му е страшен. Навидум е сосема бепосасен. Но, штом во рацете ќе фати пушка, од која болка пламен и сее смрт, бегаш што подалеку од него. Тој е посилен и пострашен од сите шумски жители заедно. Тој е нашиот најголем непријател. Еден ден, бездурто, ќе го видиш и самиот. Тогаш не чекај ниту еден единствен миг, тукуч бегаш како што ти гледаат очите, ако сакаш да се спасиш главата. И не право, тукуч во цик-пак линија“ (стр. 53).

Времето минувало и за тоа време Сивка веќе имала ојарено уште неколку јарина за кои се грижела и ги чувала со истата љубов како и Криворот. Но, сета таа немала доволно слободно време за да му посвети поголемо внимание на својот постар син. Освен тоа тој веќе имал доволно научено од својата мајка и можел да се прики сам за себе. А и самата таа под дејство на замрачената свест во времето на парење, го отфрнувала своето чело од себе, што за Криворот било нешто необјасливо. „Доскорашната мајчина љубов и нежност што ја искажуваше во секоја прилика и збола, сета одгледаша како да исчезна... Како да не беше истата таа мајка... Штом ќе се обидеш да се доближиш, таа трго го отфрнуваше од себе и со замрежавен поглед го бараше Таткото како да се пласне од нешто или пак го очекуваше неговото одобрење за секоја своја постапка“ (стр. 57). Во овој контекст, се поставува прашањето за тоа како се насликани женките во стадото. Ците тие се исти, не се несамостојни и нивната егзистенција зависи исклучиво од заштитата на мајкајакот. Господар на стадото. Оваа потреба од машка заштита ја поддржува идната дека машкото присуство е неопходно за опстанокот на женките. Едноставно мајката на Криворот, Сивка, се излегува од таа слика, по тоа што таа сугерира една друга мисла за местото на женката во контекстот. Таа веќе не е страшица, зависна женка, која се крие зад мајкајакот, тукуч самата со својата пожба се изомира од групата. Сивка намерно се осамува

опстанокот.

Во борбата за опстанок, Криворот ќе се соочи и со вкештената лава, и со разгорената огнена стихија која ја уништува планината и по тоа тој веќе бил познат кај сите дивни животни, сите знаеле како тој успеал да се спаси од вкештената лава и бил уважен меѓу животните и се сметал за многу храбар дивојарец. Сета и најлутите непријатели на кои порано им била плеш не можеле да го уловат, бидејќи можел многу лесно да ја наести опасноста. Најопасен за него бил човекот, глетката како пред неговите очи

убиваат еден од неговите никако не можел да ја заборава. Стравот од човекот бил вкоренет длабоко во него и постојано го протонувал како сенка. Иако во поголемиот дел од времето, Криворот егзистирал сам, останал во одредени периоди и тој имал свое стадо, кон кое се однесувал заштитнички како што неговите татко се однесувал кон нивното стадо. Во еден таков период, се спретнал со крвожедната волчица за која не знаел колку е лоша и страшна, но сепак се тргнал да ја одбегнува. Во тоа му помагал неговот осетлив нос и брзите нозе. Бидејќи можел оддалеку да го осети нејзиното присуство, навреме се искачувал на своето камено

нарство, каде што освен дивокозите и орлите, тешко дека некое друго животно би можело да се искачи. Сепак, еден ден тој се спретнал со волчицата, која едно стадо дивокози со своите малечки се хранеле на една

ливада. Тогаш тој ја забележал волчицата како се подготвува да нападне една дивокоза.

Но, тој наместо да ги предупреди другите за опасноста која ги

дементела, тој само отскокнал дванати и се нашол пред крвожедното

животно. Мајките за миг останале стиснати, опасноста стоеа пред нив,

но за жал ниез од неа немало. Единствен спас им бил да застанат заедно со Криворот и да се борат против волчицата. Тогаш волчицата одлучила да го нападне Криворот, па се нафрлила кон него, но тој со неговите

порови ја отфрнал од себе. Со ова неговата постапка уште повеќе го засилил

гневот на волчицата, па се обидела уште еднаш да го нападне сивото
јарче, но н овознат во тоа не успеала. Тогаш таа одлучила да нападне сивото
јарче до својата нел. Во тој миг, пред неа се испречил сив од
испреплетени порови. Оваа прешка ја искористил Криворот, кој се
паднала во тесната клисура. Патајки во клисурата, таа го испуштила
последниот смртен кривок и потоа веќе ништо не се случило. По оваа
случка Криворот повторно продолжи сам да чека во својот живот, сам
го запознавал својот дом и сам се соочувал со опасностите
предизвиштите. Долгот време насетувал дека ловците го сгатаат сивиот
нотвор чекор и дека при најмалата негова прешка ќе го убијат, и знаел дека не
треба да излегува на места каде што би бил лесна цел на ловците.
Криворот кој веќе ја имал поминато и трисеттата година од животот, веќе
стекал доволно искуство за да насети кога му се приближува опасност
Бетајки од едно до друго место, тој честопати наидува на траги од луѓето
и веднаш штом ќе го насети мирисот на човекот, брза да побегне од тоа
место и да побара некое засолниште каде би можел да се сокрие, и место
каде би можеле да стигнат само неговите брзи и вешти нозе. Човекот, исто
така, ја насетил неговата итрина и честопати му поставувал заседи, во
Криворот секогаш го насетувал тоа. Тој бил многу сигурен во себе и
мислел дека во неговиот дом никој не можел да го изненади, знаел дека
целиот свој живот не го поминат залудно, го познавал секое место, и знаел
дека не залудно неговата мајка нело време додека биле заедно го учела
како да преживее и како да опстане во таа дивина. Со својата итрина го
напитувал ловецот кој пак со секој изминат ден се чувствувал сè
поразочаран. Човекот најпосле сфатил дека дивината е царството на
Криворот, сфатил дека таму тој царува и дека не ќе може да го најде и
на крајот се решил повеќе да не го протонува. Сакал или не, човекот бил
принуден да го признае својот пораз. По некое време, настанило лето и
шумата била зафатена од голема суша, тоа го принудило Криворот да се
ушати кон Синото езеро за да ја изтасне својата жед. Олџеки кон езерот,
на една ливада Криворот го здогледал ловецот кој пела зима се трудел да
го улови, но овој пат ловецот со себе не носел пушка, туку овчарски стап
од кој на ливожарецот не му се заканувал никаква опасност. Овчарот пат
во Криворот гледал со восхит и му било мило што не го убиј зимата
Минувале години, Криворот веќе остарел, неговото тело ослабнало, како и
секогаш годините го направиале своето.

Многу деца од Виле Погтореп останал во секавање, и до ден-денес се
читат. Тој и во делото „Криворот“ на младите генерации им дава многу
поучки за тоа како треба да се чекари низ животот, знаејќи дека животот е како
роза која со себе носи безброј убави и леши настани со кои треба да се соочат,
да учат од постапите, бидејќи секогаш сме во предност доколку учиме од
прешките на другите, но и да не се плашат да живеат сами, затоа што не секогаш ќе
најдеме некои до нас. Тоа е поентата на животот, таква е и параболата во
„Криворот“ која започнува со неговото раѓање, си издигнува во моментот кога
научува да живее сам откако неговата мајка умира и го остава да живее сам и
патот, кога тој веќе е остарел и нема сили да продолжи понатаму во животот.
Трговиот пат со палови и усони, што сите живи суштества го изолдуваат, па и
луѓето, но пораката е во тоа колку и да се изгубиме на тој пат, сепак треба да се
подигнеме пак на нозе и да продолжиме понатаму во животот без разлика што
во животот ќе најдеме на безброј прешки, да не се препуштиме на очјот и
на болката и да не дозволиме погледот да ни биде заматен од илудините и да го
живееме нашиот живот среќно и весело, сета и овде, уживајќи интензивно во
секој миг што ти го дарува тој. На крајот, сепак сечиј живот згаснува.....

Дивојарецот веќе не размислувал за иднината, ниту пак очекувал
како испонети само со секавање и спомени. Со своите порови тој веќе
пропат на земните порти и бил сигурен дека во секој миг тие ќе му се
отворат. Денот на смртта за него бил среќен ден, зашто ретко кој од
животот има смисла од моментот кога се развиваме во утробата на
мајката, го чувствуваме во секој аспект: допир, глас, топлина, емоционално
соединение да доживееме многу нешта за кои не можеме да бисеме
свесни ниту да ги разбереме. Но, со тек на времето, почнуваме да
распознаваме сè околу нас и да стануваме свесни за нашиот постоење.

Многу деца од Виле Погтореп останал во секавање, и до ден-денес се
читат. Тој и во делото „Криворот“ на младите генерации им дава многу
поучки за тоа како треба да се чекари низ животот, знаејќи дека животот е како
роза која со себе носи безброј убави и леши настани со кои треба да се соочат,
да учат од постапите, бидејќи секогаш сме во предност доколку учиме од
прешките на другите, но и да не се плашат да живеат сами, затоа што не секогаш ќе
најдеме некои до нас. Тоа е поентата на животот, таква е и параболата во
„Криворот“ која започнува со неговото раѓање, си издигнува во моментот кога
научува да живее сам откако неговата мајка умира и го остава да живее сам и
патот, кога тој веќе е остарел и нема сили да продолжи понатаму во животот.
Трговиот пат со палови и усони, што сите живи суштества го изолдуваат, па и
луѓето, но пораката е во тоа колку и да се изгубиме на тој пат, сепак треба да се
подигнеме пак на нозе и да продолжиме понатаму во животот без разлика што
во животот ќе најдеме на безброј прешки, да не се препуштиме на очјот и
на болката и да не дозволиме погледот да ни биде заматен од илудините и да го
живееме нашиот живот среќно и весело, сета и овде, уживајќи интензивно во
секој миг што ти го дарува тој. На крајот, сепак сечиј живот згаснува.....

Интервју

1. Виле Погтореп (1994): *Krivorot*, Скопје: Детска радост.
2. Јадранка Вladoва (2001): *Учење на слобода, Интервју за деца*,
Луба.

Jovanka Denkova, Mahmut Ćelik

A PARABLE OF SELF- PRESERVATION AND SURVIVAL

Abstract: *In this paper the author reviews a contemporary Macedonian novel for children and young people interesting in aspect of its didactic purpose. The lesson in this work is expressed subtly, by painting the life story of a wild mountain goat and all the temptations and obstacles he faces in his long life on the mountain. This paper explores the relationship between the mother and the child, the role of mothers in the maturing of children, where the father is absent. Man is not neglected as an indivisible part of nature and he is represented as one of the top threats to ecosystem. The author does not make a taboo topic out of death and death is shown with very naturalistic images and details.*

Keywords: *didactics, maturing, nature, death.*

С. Ристић, Училишки факултет, Лепосавић

СИСТЕМИ РАЗВОЈА СASTAVJEBHИX PEЧИ. OBOΓAЋИBAЊE PEЧHИKA.

ФОРМИРАЊЕ И УСВАЈАЊЕ ГРАМАТИЧКИ ПРАВИЛНЕ PEЧИ И
BACПИТАBAЊE И YЧEЊE ГЛАСOВHЕ КУЛТУPE PEЧИ Y
METOДИЦИ
ПOЧETHOГ ЧИТАЊA И ПИСАЊA Y ДEЧИЈИМ BPTИЊИМА

Сажетак: У раду се дају основне информације о системима развоја састављених речи, обогашавању речника деце у раном оеијем узрасту, као и формирање граматички правилне речи код деце и усвајање и испитивање и учење гласовне и говорне културе у методици почетног читања и писања у децијим вртићима. У првом делу рада прецизно је дефинисан развој речи, речника, граматички правилна реч, гласовна и говорна култура и дато је објашњење на који начин се то реализује у децијим вртићима у припремном разреду, кроз предмет, методика наставе почетног читања и писања. Други део рада разматра схематски приказ наведених система. Списак речи, укључених у тест-речник (урађен по истраживању В. Лукића – БЈРМ) и 1000 именица из семантичког дела Ч. Остуда.) наглази се на крају рада.

Кључне речи: системи, речник, реч, говорна култура, методика, читање и писање, децији вртић...

Учење формирања граматички правилне речи код деце предшколског узраста има три задатака:

1. Поправљање граматичких грешака у речима код деце.
2. Усавршавање синтаксичке стране речи.
3. Пазити на морфолошке грешке кроз тренинг у правилној употреби тешких морфолошких облика.

Настава је основно средство које се користи у граматичком формирању речи. Употреба сваке граматичке форме мора да буде доведена до нивоа навике. То се постиже кроз сталну обуку и коришћење разних граматичких игара које служе као вежбе. Друго важно правило код граматичких игара и вежби јесте њихова суствитност.

Формирање граматичке правилне речи јесте постојан, дуг, муотрипан и непрекидан процес. Врло важно место у овом процесу јесте свакодневни рад на граматичкој правилности деције речи у свакодневној употреби. Говорна култура речи, која је део опште културе речи и